

Läroplansforskning: mot ett socialt konstruktivistiskt perspektiv

Ett återkommande problem vid läroplansforskning är att begreppet är så mångfasetterat; det har konstruerats, definierats och omdefinierats på en mängd skilda nivåer och arenor. Svårigheterna att få grepp om det har utan tvekan bidragit till uppkomsten av teoretiska och metateoretiska perspektiv – såväl psykologiska, filosofiska och sociologiska som mer tekniska eller vetenskapliga management-paradigm. Men dessa perspektiv och paradigmer har oavbrutet kritiserats därför att de gör våld på det väsentliga i läroplanen, så som denna uppfattas och omsätts i praktiken på olika arenor och av olika grupper.

I denna artikel kommer jag att argumentera för att vi bestämt måste ta avstånd från de avkontextualiserade och upplösta analytiska modellerna, antingen dessa är filosofiska, psykologiska eller sociologiska; ta avstånd från tekniska, rationella eller vetenskapliga management-modeller; ta avstånd från ”spelet om målen”. Vi behöver framför allt överge den ensidiga fokuseringen på läroplanen som föreskrift och norm. Detta betyder att vi helt och fullt måste omfatta tanken på läroplanen *som en social konstruktion* på olika nivåer, dvs både som föreskrift och som process och praktik.

Läroplanen som föreskrift

Att föreställningen om läroplanen som föreskrift har företräde kan man förstå vid en flyktig blick på läroplanslitteraturen. Denna syn på läroplanen emanerar från uppfattningen att vi sakligt kan definiera de viktigaste beståndsdelarna i en studieplan och därefter undervisa på de olika avsnitten och sekvenserna på ett systematiskt sätt. Trots den uppenbara förenklingen, för att inte säga grovheten i denna uppfattning, är ”spelet om målen” fortfarande, om ”inte det enda spelet i

Ivor Goodson är professor i pedagogik vid The University of Western Ontario. Artikeln är en bearbetning av det föredrag som prof Goodson höll vid NFPF:s kongress i Uppsala, 7–9 mars 1989.

stan”, så i alla fall det dominerande spelet.

Läroplan som föreskrift (Curriculum as prescription – CAP) ger stöd åt myten om statlig utbildning och samhälle. Mest anmärkningsvärt är att CAP stödjer myten om att expertis och kontroll har sitt säte i regering och departement, utbildningsbyråkratin eller i universitetsvärlden. Förutsatt att denna myt inte avslöjas, kan ”föreskriftsretorik” och ”skolpraktik” finnas sida vid sida. Båda vinner på en fredlig samexistens. CAP:s organ förefaller att ”kontrollera” och skolorna att ”effektuera” (och de kan tillskansa sig en hel del autonomi om de accepterar reglerna). Läroplanens föreskrifter sätter gränser, men överträdelser och tillfälliga överskridanden tillåts bara så länge som föreskriftens och ledningens retorik inte utmanas.

Det finns naturligtvis ”kostnader för delaktigheten” för att myten om föreskriften ska kunna bibehållas: först och främst genom att maktrelationerna på olika sätt accepteras, men det kanske viktigaste är att de som är nära förknippade med den dagliga och ständigt pågående sociala konstruktionen av läroplan och undervisning effektivt klavbinds i ”undervisningsdiskursen”. Detta är priset för delaktigheten.

Beträffande läroplansforskningen är ”delaktighets-kostnaderna” ytterst katastrofala. För den historiska kompromiss som jag har beskrivit har lett till en förskjutning av hela forskningsfältet. Det har lett till att vetenskapen styrts mot områden som tjänar mytbildningen om den centrala och/eller byråkratiska kontrollen. För de forskare som drar nytta av att upprätthålla myten – särskilt på universiteten – är denna delaktighet minst sagt självuppfyllande.

Att konstruera delaktighet: Ett exempel

Efter detta korta polemiska utfall vill jag ge en illustration av teorier och definitioner angående mål som har anknytning till skolämneskunskaper, mitt eget speciella intresseområde. Genom att lyfta fram en aspekt av läroplanen på detta sätt kan det bli möjligt att ytterligare belysa det sätt på vilket intellektuella versioner av föreskrivande teori uppkommer och opererar.

Medan psykologisk teori möjligen har gett det mest grundläggande och generella stödet, särskilt i de vetenskapliga management-strukturer som nämnts ovan, har filosofin haft ett väsentligt och otvivelaktigt värde för skolämnena och det är från filosofin jag hämtar mina exempel. Jag ämnar inte i detta stadium tränga alltför långt in i debatten mellan filosofiska absolutister och sociala relativister: huvudsakligen en dialog för döva. Det som är angeläget för mig är att i stället karakterisera filosofins implicita *ställning* i förhållande till läroplanen.

Filosofin tycks först och främst stå ovanför de pågående striderna om läroplanen. Kärnan i denna hållning är strävan att vara rationell

